

ΕΝΑ ΜΩΡΟ ΜΕ ΔΥΟ ΚΕΦΑΛΙΑ

ή πως η Μεγάλη Βρετανία έφτιαξε το Νεοελληνικό εν Κύπρο μωρό

Η μητέρα του νεοελληνισμού στην Κύπρο είναι ως γνωστό η Ελλάδα, το κράτος, δηλαδή, των Αθηνών το οποίο προμήθευσε τα βιβλία τους δασκάλους και τους πρεσβευτές απ' τους οποίους οι Κύπριοι έμαθαν ότι λέγονταν Έλληνες. Είναι όμως εξίσου σημαντικό να μάθουν επιτέλους ότι αυτό το «μωρό» (ο νεοελληνικός εθνικισμός) είχε ακόμα ένα γονιό (πατέρα κατά πάσα πιθανότητα). Την Βρετανική Αποικιοκρατία που για 50 χρόνια συντηρούσε και ανάτρεφε αυτό το μωρό στο «σπίτι της». Ας αποδώσουμε δικαιοσύνη λοιπόν. Σύγχρονοι νεοέλληνες ιδού ο πατέρας. Για να μη συγχίζεστε σήμερα μπροστά στους Αγγλους στρατιώτες και τη σημαία τους στη Δεκέλεια και στο Ακρωτήρι. Υπό τη σκιά της Αυτοκρατορίας τους, ανακαλύψατε (ή σας έμαθαν) για όλα αυτά τα γλυκά παραμυθάκια της γαλανόλευκης. Σεβασμό λοιπόν.

«ένα ελληνοαγγλοαναθρεμμένο
μούσμουλο»

Η κάθοδος των Άγγλων στην Κύπρο το 1878 σηματοδότησε σε ένα μεγάλο βαθμό, την αρχή του εκμοντερνισμού της Κυπριακής κοινωνίας. Αποτέλεσε ταυτόχρονα και την αρχή του διαχωρισμού των κυπριών σε εθνικές ομάδες. Αυτό το «μικρό μυστικό», ότι δηλαδή είναι οι Άγγλοι που διαχώρισαν τους Κυπρίους σε «Έλληνες» και «Τούρκους», το κρύβουν τόσο καλά οι ιστορικοί μας που παρασύρουν ακόμα και τους νεοεθνικόφρονες διανοούμενους μας, σε αστείες δηλώσεις ότι οι Άγγλοι ήθελαν λέει, να αφελληνίσουν τους Έλληνες. Μερικοί μάλιστα έφτασαν σε σημείο να γράφουν και δημόσια ότι οι Άγγλοι ήθελαν να επιβάλουν τον διαχωρισμό «Οθωμανοί-Ρωμιοί». Και όμως θα αρκούσε μια απλή ανά- γνωση των εκκλησιαστικών μνημάτων για να τους πείσει ότι ο όρος Έλληνας ήταν ανύπαρκτος πριν το 1878. Φυσικά κανένας δεν τολμά να τους πει δημόσια ότι είναι άσχετοι. Δεν είναι μόνο η ελεύθερη έκφραση και η ακαδημαϊκή ελευθερία που ενοχλούν τους «νεοέλληνες» - η ίδια η κυπριακή ιστορία είναι παράνομη σ' αυτόν τον τόπο στο όνομα της εθνικής τους συνείδησης.

Η Οθωμανική Αυτοκρατορία ήταν χωρισμένη σε 4 μιλλέτ. Το Ορθόδοξο-Ρωμαϊκό, το Αρμενικό, το Εβραϊκό και το Σουνιτικό (Μουσουλμάνοι). Αυτά [τα] millet δεν είχαν καμιά σχέση με τα σύγχρονα έθνη. Σαν παραδοσιακές κοινότητες βασιζόνταν στην θρησκεία και όχι στην γλώσσα ή στην μυθολογία μιας κοινής ιστορίας. Κάτω απ' τους Οθωμανούς η θρησκευτική συμμετοχή καθόριζε τη νομική θέση του ατόμου. Ένας Ελληνόφωνος λ.χ. ονομαζόταν «Τούρκος» απλά επειδή ήταν μουσουλμάνος. Η Οθωμανική Αυτοκρατορία ήταν πλουραλιστική και όχι εθνική. Η Αγγλική Αποικιοκρατία αντίθετα διαχώρισε 2 «εθνικές» κοινότητες με βάση τη σύνδεση θρησκείας-γλώσσας και ενθάρρυνε την ανάπτυξη της Ελληνικής συνείδησης. Οι λόγοι ήταν πολλοί και σύνθετοι, αλλά μπορεί κανείς να διαχωρίσει 2 βασικούς παράγοντες: Σαν Ευρωπαίοι οι Άγγλοι ευνοούσαν τον Ελληνικό εθνικισμό για πολιτιστικούς λόγους. Όπως έχει αναλύσει εκτενέστατα ο Μ. Bernal στο βιβλίο του «Μαύρη Αθηνά», ο 19ος αιώνας ήταν η εποχή που οι Ευρωπαίοι μετακίνησαν την υποτιθέμενη αρχή του πολιτισμού τους από την Αίγυπτο στην Αρχαία Ελλάδα. Η Ελλάδα σαν Ευρωπαϊκή, χριστιανική, λευκή κουλτούρα ήταν φυσικά πιο αποδεκτή, απ' την Μουσουλμανική, αφρικανική Αίγυπτο σαν η «πηγή» του Ευρωπαϊκού πνεύματος. Κατά συνέπεια, ιδιαίτερα οι φιλελεύθεροι κύκλοι της Βρετανικής κοινής γνώμης, ένοιωθαν μια συμπάθεια για την Ελλάδα και

για τις φαντασιώσεις της «Μεγάλης Ιδέας».

Σ' ένα πολιτικό επίπεδο το γεγονός ότι η Κύπρος είχε παραχωρηθεί στην Μ. Βρετανία προσωρινά απ' την Οθωμανική Αυτοκρατορία, οδηγούσε την τελευταία σε μια προσπάθεια να αποκτήσει ερείσματα στον ντόπιο πληθυσμό. Η ανάπτυξη μιας Ελληνικής συνείδησης από την Ορθόδοξη πλειοψηφία ήταν μια απαραίτητη άμυνα απέναντι σε μελλοντικές απαιτήσεις των Οθωμανών για επιστροφή της Κύπρου. Έτσι από το 1880 μέχρι το 1930 οι Άγγλοι ενθάρρυναν τον Ελληνικό εθνικισμό. Μετά το 1930, όταν είχαν πλέον αποκτήσει και νομική κυριαρχία στην Κύπρο (το νησί είχε κηρυχθεί Αποικία του στέμματος το 1925), άρχισαν να ενθαρρύνουν τον άλλο εθνικισμό - τον Τούρκικο - ελπίζοντας να ισοζυγίσουν και πάλι τις διεκδικήσεις και να μείνουν κυρίαρχοι στο νησί. Ας δούμε όμως τα ιστορικά ντοκουμέντα.

Οι Άγγλοι χρηματοδοτούσαν όχι απλά την εκμάθηση της Ελληνικής γλώσσας αλλά και της εθνικιστικής προπαγάνδας που ερχόταν μέσω των εισαγόμενων βιβλίων από την Αθήνα.

Το 1880 οι Άγγλοι έκαναν μια έρευνα για την εκπαίδευση στην Κύπρο και αποφάσισαν να χορηγήσουν οικονομική βοήθεια για την ανάπτυξη των σχολείων. Ο απώτερος στόχος βέβαια (όπως και σε άλλες αποικίες), ήταν να δημιουργηθεί μια φιλοαγγλική ελίτ και ένας πληθυσμός που θα αποδεχόταν την νομιμότητα (και τη λογική) της αγγλικής «ορθολογικής (rational) διακυβέρνησης».

Ο Τζιωρτζ Σπένσερ που έκανε την έκθεση εισηγήθηκε τη χρήση της αγγλικής γλώσσας στα δημοτικά (όπως γινόταν και σ' άλλες αποικίες. Αυτή η εισήγηση απορρίφθηκε ωστόσο μετά από αντιδράσεις της εκκλησίας και τον προϋρχόντων. Οι Άγγλοι όχι απλά υποχώρησαν αλλά και δικαιολόγησαν την χρήση της Ελληνικής με τρόπο που σίγουρα δεν έκαναν για άλλους αποικιοκρατούμενους πληθυσμούς. Ο λόρδος Κίμπερλεϋ, υπουργός Αποικιών, έγραψε στον διοικητή της Κύπρου:

«έχοντας υπ' όψιν την πλούσια και ποικιλώτατη φιλολογία της Αρχαίας Ελλάδος και τη μεγάλη επίδοση που πήρε η καθομιλούμενη ελληνική από το 1821, πιστεύω ότι η γλώσσα η Ελληνική, που ομιλείται από τους περισσότερους κατοίκους της νήσου, αν ληφθή σαν μέσο εκπαίδευσης, θα παρέχη μέσα κοινωνικής αγωγής και ύψιστης πνευματικής αναπτύξεως».

Κανένας αποικιοκράτης δεν θα «υποχωρούσε» τόσο εύκολα μπροστά στους ιθαγενείς αν δεν έβλεπε την στρατηγική σημασία της συμμαχίας Ελληνισμού-Βρετανικής Αποικιοκρατίας.

Οι Άγγλοι έβλεπαν στους Ορθόδοξους που θα μεταμορφώνονταν σε Έλληνες με την ταύτιση θρησκείας-γλώσσας και την διαπαιδαγώγηση στην μυθολογία της Ελληνικής ιστορίας, τους τοπικούς τους σύμμαχους που δεν ήθελαν να αποξενώσουν.

Αυτή η θέση των Άγγλων εφαρμόστηκε χωρίς αλλαγές κατά τις επόμενες δεκαετίες. Η ίδια η εξάρτηση του κράτους των Αθηνών από τη Μεγάλη Βρετανία έκανε τους Κύπριους ενωτικούς να είναι ιδιαίτερα διπλοπρεπείς επαναλαμβάνοντας μόνιμα ότι η «μεγάλη, ευγενής, φιλελεύθερη κ.λ.π.» Μεγάλη Βρετανία θα μπορούσε να παραχωρήσει την Κύπρο στην Ελλάδα.

Οι Βρετανοί από την άλλη χρησιμοποιούσαν τις μεταρρυθμίσεις για να κερδίσουν μέρος των μεσαίων

στρωμάτων προς μια φιλελεύθερη, διαλλακτική στάση απέναντι τους και το νομικό επιχείρημα ότι η Κύπρος ανήκε επίσημα στην Οθωμανική Αυτοκρατορία για να αποφεύγουν πιέσεις από τους Ενωτικούς. Έτσι όταν το 1907 ο Γούντσον Τσέρτσιλ επισκέφθηκε την Κύπρο σαν υπουργός αποικιών, επιβεβαίωσε την Ελληνική προπαγάνδα με τρόπο θριαμβευτικό: «Θεωρώ πολύ φυσικό να επιζητεί η πλειονότητα των κατοίκων η οποία έχει Ελληνική καταγωγή, θρησκεία και γλώσσα, την πολιτική της ένωσης, με θάρρος και επιμονή, μετά των ομόφυλων αδελφών τους. Τέτοια αισθήματα αποτελούν παράδειγμα πατριωτισμού που χαρακτηρίζει πάντοτε το Ελληνικό Έθνος και η κυβέρνηση θα αποβλέπει με σεβασμό προς το αίσθημα αυτό».

Θα δυσκολευτεί κανείς να βρει τέτοιες δηλώσεις υποστήριξης ενός υποτιθεμένου «αντιαποικιακού» κινήματος σ' άλλες χώρες. Ο Τσιώρτσιλ δεν είχε ενδοιασμούς να πει στους ενωτικούς «τους εθνικούς σας πόθους ευρίσκω πολύ φυσικούς και τους αναγνωρίζω ως δίκαιους» απλούστατα γιατί η Μεγάλη Βρετανία θα είχε την Κύπρο στην σφαίρα επιρροής της είτε σαν Αποικία είτε με την ένωση με μια εξαρτωμένη Ελλάδα στο βαθμό που απότρεπε την επιστροφή της στους Οθωμανούς. Και βλέποντας την επερχόμενη άνοδο του κινήματος των νεοτούρκων (οι οποίοι ανέβηκαν στην εξουσία το 1908) που ήθελαν να εκμοντερνίσουν και να διατηρήσουν την Οθωμανική Αυτοκρατορία - και την αυξανόμενη γερμανική επιρροή σ' αυτή, ήταν φυσικό να βλέπουν στην Ελληνοποίηση της Κύπρου ένα παράγοντα σταθερότητας για την διατήρηση της παρουσίας τους. Το 1912 μάλιστα εισηγήθηκαν ξεκάθαρα στην Ελλάδα την παραχώρηση της Κύπρου με αντάλλαγμα μια ναυτική βάση στην Αργολίδα. Το Ελληνικό κράτος απέρριψε την εισήγηση όπως έκανε και το 1915 με τη νέα προσφορά των Άγγλων για ένωση. Αυτές οι προσφορές της Κύπρου από την Αγγλία προς την Ελλάδα φυλάττοντας βέβαια σαν κρατικά μυστικά απ' τους νεοέλληνες εθνικιστές, όχι απλά γιατί η Ελλάδα απέρριψε την Ένωση αλλά γιατί δείχνουν ξεκάθαρα την ουσία της μέχρι τότε Βρετανικής Πολιτικής. Η Μ. Βρετανία ενίσχυε τον Ελληνικό εθνικισμό για να αποσπάσει την Κύπρο απ' την Οθωμανική Αυτοκρατορία και για να την χρησιμοποιήσει σαν διαπραγματευτικό ατού για την επιρροή της στην Ελλάδα.

Αυτή η πολιτική δεν άλλαξε ριζικά ούτε στην αρχή της δεκαετίας του '20. Η Μεγάλη Βρετανία πίστευε ακόμα ότι το δημιούργημα της στην Κύπρο (ο Ελληνικός Εθνικισμός) θα την στήριζε με ευγενικές παρακλήσεις για Ένωση. Η σχεδόν άμεση διασύνδεση της ανάπτυξης του Ελληνο-ενωτικού εθνικισμού και της Βρετανικής Αποικιοκρατίας φαίνεται καθαρά και στην προσωπική πορεία ένας από τους κορυφαίους εθνικιστές της περιόδου - του Νεοπτόλεμου Πασχάλη. Το 1921 ο Πασχάλης ήταν ο εμπνευστής μιας πιο δυναμικής αντιπαράθεσης με την Μ. Βρετανία ώστε να πραγματοποιήσει τις «υποσχέσεις» της για την ένωση. Εισηγήθηκε την πολιτική της αποχής απ' τις εκλογές η οποία υιοθετήθηκε απ' το εθναρχικό συμβούλιο αλλά απέτυχε στην πράξη. Όταν απέτυχε και ο ίδιος να εκλέγει βουλευτής το 1925 δέχθηκε την θέση του «Γενικού Δημόσιου Κατήγορου» στην Βρετανική διοίκηση. Και το '31 προάχθηκε σε Σύμβουλο του Στέμματος!

Όταν το 1925 η Κύπρος κηρύχθηκε επίσημα αποικία του στέμματος η Αγγλική πολιτική άρχισε να μεταβάλλεται. Ανέλαβε το 1926 σαν κυβερνήτης ο Storrs ο οποίος βρέθηκε στην ειρωνική θέση να είναι ο συνεχιστής της μέχρι τότε φιλελληνικής πολιτικής των Βρεττανών (μια και ο ίδιος δήλωνε φιλέλληνας) και ταυτόχρονα ο αποδέχτης μιας αυξανόμενης πίεσης από το υπουργείο Αποικιών να ελεγχθεί ο Ελληνο-ενωτικός εθνικισμός. Αυτό ήταν σίγουρα κάτι το νέο. Όπως παρατηρεί ο κ. Γιωργαλλίδης στο ογκώδες έργο «Cyprus and the governorship of sir Ronald Storrs».

«Ένα από τα πιο σημαντικά χαρακτηριστικά της συζήτησης για το κυπριακό σύνταγμα ήταν η έμφαση του υπουργείου Αποικιών στον κίνδυνο από το ενωτικό κίνημα. Αυτό ήταν **ένα εκπληκτικό νέο στοιχείο** στη θέση του υπουργείου προς την Κύπρο δεδομένου ότι μέχρι τότε έκρινε τις εκδηλώσεις υπέρ της Ένωσης χωρίς σημασία».

Έτσι παρά το γεγονός ότι τις εκλογές του 1925 τις είχαν κερδίσει οι μετριοπαθείς που υποστήριζαν

ενίσχυση της Αυτοκυβέρνησης και μεταρρυθμίσεις, οι Βρεττανοί άρχισαν να ανησυχούν για ένα κίνημα που ξεκίνησε με την κάθοδο τους στην Κύπρο και το οποίο ενίχυναν μέχρι τότε με δηλώσεις και σχόλια για την Ελληνικότητα του νησιού. Δικαιολογημένα ο κυβερνήτης Στορς παρατήρησε ότι οποιαδήποτε μέτρα ενάντια στον εθνικισμό θα φαίνονται παράξενα δεδομένων.. «των δημοσίων διακηρύξεων τριών Βρεττανών πρωθυπουργών, ενός υπουργού εξωτερικών και ενός υπουργού αποικιών καθώς και άλλων επιφανών προσώπων και διαφόρων βρεττανικών εντύπων ποικίλων πολιτικών αποχρώσεων, οι οποίοι εκφράζουν ανοικτή συμπάθεια για την ένωση με την Ελλάδα».

Μόλις έφθασε ο Στορς φρόντισε να δείξει έντονα τα φιλελληνικά του αισθήματα σε βαθμό που ένας απ' τους ηγέτες των εθνικιστών ο Ν. Κ. Λανίτης αρχικά τον θεώρησε φίλο του και τον συνόδευε σε επισκέψεις σχολείων. Οι σχέσεις τους ωστόσο οξύνθηκαν καθώς η Βρεττανική διοίκηση και ιδιαίτερα το υπουργείο Αποικιών συνέχιζε να πιέζει τον Στορς να πάρει μέτρα ενάντια στην ανάπτυξη του Ελληνο-ενωτικού εθνικισμού ιδιαίτερα στην εκπαίδευση. Ουσιαστικά όπως παρατηρεί ο Γιωργαλλίδης οι Βρεττανοί έχασαν εκείνη την εποχή μια μοναδική ευκαιρία να προωθήσουν ένα συμβιβασμό Αυτοκυβέρνησης και Αποικιοκρατίας.

Ο λόγος τον οποίον ο Γιωργαλλίδης αποφεύγει ουσιαστικά να κατονομάσει (και αναφέρεται γενικά σε «εκπληκτική αλλαγή») είναι ότι η Βρεττανία δεν χρειαζόταν πλέον τον Ελληνικό εθνικισμό (όπως τα προηγούμενα 50 χρόνια) για να κρατήσει την Κύπρο. Η Κύπρος ανήκε πλέον και νομικά στην Βρεττανική Αποικιοκρατία. Ο ίδιος ο Στορς σαν ο τελευταίος εκπρόσωπος μιας πολιτικής που δεν ήταν πλέον χρήσιμη επέμενε με έντονο φιλελληνικό πάθος να δικαιολογεί (με την υποβάθμιση της σημασίας του) τον Ελληνικό εθνικισμό - τον οποίο θεωρούσε απόλυτα φυσιολογικό. Σε μια αναφορά του λ.χ. για την κατάσταση στα σχολεία αναφέρει ότι αυτά τα ιδρύματα ήταν ουσιαστικά και πρακτικά προέκταση του Ελληνικού κράτους στην Κύπρο: Αλλά ξεκινά την αναφορά του με την διαβεβαίωση, ότι δεν υπάρχει πρόβλημα.

From:
<https://movementsarchive.org/> - Κυπριακό Κινηματικό Αρχείο
Cyprus Movements Archive
Kıbrıs Sosyal Hareket Arşivi

Permanent link:
https://movementsarchive.org/doku.php?id=el:magazines:traino:no_10:twoheads&rev=1598617053

Last update: 2025/04/20 19:47

